

ВІДГУК
на дисертаційне дослідження
Вороненкової Тетяни Олександрівни
на тему «Формування комунікативної компетентності у майбутніх
учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін
гуманітарного циклу»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Вивчення тексту дисертації здобувачки та опублікованих праць дає підстави для представлення розгорнутої характеристики основних результатів дисертаційної роботи та визначення її відповідності «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

Актуальність теми дослідження та її наукова запланованість

Своєчасність дослідження Вороненкової Т.О. та актуальність поданої до захисту дисертації не викликає сумніву, оскільки на сучасному етапі розвитку освіти одним із завдань фахової передвищої музичної мистецької освіти є професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва відповідно до вимог сьогодення, яка покликана забезпечити фундаментальну професійну освіту, наукову й загальнокультурну підготовку молоді. Перед фаховою передвищою мистецькою освітою постало завдання підготувати гармонійно розвинену особистість із належним рівнем загальної та професійної підготовки. Для майбутніх учителів музичного мистецтва відкриваються нові можливості та перспективи співпраці з іноземними колегами, що передбачає необхідність формування комунікативної компетентності.

Особливої актуальності проблема формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу набуває через сучасні вимоги ринку праці мистецького сектору до майбутніх фахівців, які мають володіти не лише необхідними компетентностями для здійснення професійної діяльності з розвитку та вдосконалення мистецької діяльності, але й бути здатними до збереження та примноження культурних цінностей; вміти не тільки встановлювати та підтримувати спілкування з колегами, учнями та

їхніми батьками, а й вести конструктивний діалог з представниками інших національностей – носіями інших цінностей і світогляду, що можливе у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу за умови їх спрямованості на актуалізацію міжособистісних відносин, оволодіння засобами комунікації та використання інтерактивних технологій.

Дисертація є складовою науково-дослідної роботи кафедри педагогіки й методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» у межах теми «Інноваційні технології в технологічній освіті». Тему затверджено Вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 4 від 8 листопада 2018 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків дослідження, їх достовірність та повнота викладу

Обґрунтованість та достовірність основних наукових положень дисертації, отриманих результатів, висновків та рекомендацій підтверджуються використанням загальнонаукових, теоретичних та практичних методів дослідження, а саме: теоретичних: аналіз і порівняння педагогічних, психологічних, філософських джерел з проблеми дослідження; узагальнення та синтез наукового знання щодо поняття «комунікативна компетентність», структури та змісту компонентів комунікативної компетентності; аналіз та узагальнення нормативної документації коледжу мистецтв з метою з'ясування механізмів формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, вивчення педагогічної технології формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва; емпіричних: спостереження, анкетування, опитування, тестування з метою визначення рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) з метою перевірки ефективності пропонованої педагогічної технології формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва; статистичних: кількісний та якісний аналіз результатів дослідження з метою узагальнення даних

експериментальної роботи, метод статистичних гіпотез (критерій Фішера) для виявлення статистичної значущості одержаних результатів.

Тему дослідження розглянуто всебічно та докладно, логічна структура роботи визначається її метою, сформульованими науко-практичними завданнями. Основні наукові результати дослідження отримані дисертанткою особисто і характеризуються науковою новизною. До найбільш суттєвих положень, висновків та рекомендацій, які відзначаються науковою і практичною цінністю, слід віднести такі: *вперше* теоретично обґрунтовано, змістовно розроблено й експериментально перевірено педагогічну технологію формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу, що складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків (цільового, теоретичного, організаційно-змістовного та діагностико-результативного), ґрунтується на методологічних підходах (системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, гуманістичний, культурологічний), принципах (загально-дидактичних: системності, наочності, доступності, наступності та перспективності, креативності, інтегративності, комунікативності, науковості, практичної спрямованості; специфічні: відкритості, варіативності, емоційності, неперервності, історико-культурологічного контексту, музичного сприймання, демонстраційно-ілюстративний) і педагогічних умовах (формування у майбутніх учителів музичного мистецтва ціннісного ставлення до комунікації як засобу педагогічної праці; використання інтерактивних технологій (web-квести, тренінги, бінарні заняття, самостійна робота, виховні години тощо), спрямованих на вдосконалення комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва; оновлення форм і методів освітнього процесу для підвищення ефективності формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва) та забезпечує підвищення рівня сформованості комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу; *удосконалено* діагностувальну базу для визначення рівнів сформованості комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у

процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу; *подальшого розвитку* набули форми, методи й засоби формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

Слід відмітити, що отримані авторкою наукові результати мають достатній ступінь обґрунтованості, що підтверджується аналізом праць вітчизняних та зарубіжних вчених щодо проблем формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, апробацією результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Висновки та рекомендації є логічним завершенням проведених досліджень та підтверджуються довідками про впровадження у коледжах мистецтв (з довідки).

Значущість отриманих результатів дослідження для науки і практики

Практична значущість отриманих результатів визначається тим, що обґрунтовані автором теоретичні положення та практичні напрацювання можуть бути використані в роботі вчителів мистецьких та загальноосвітніх шкіл під час вивчення здобувачами закладів освіти предметів гуманітарного циклу, написання рефератів, курсових, дипломних робіт, а також під час укладання підручників і навчально-методичних посібників. Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці робочої програми та відповідного методичного забезпечення спецкурсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням у закладах фахової передвищої освіти», оновлені форми і методи освітнього процесу під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу, а саме «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культурологія»; розробці пакету діагностичних методик для визначення рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Окремі результати дисертаційної роботи впроваджено у освітній процес вищого навчального закладу комунальної форми власності «Бахмутський фаховий коледж культури і мистецтв імені Івана Карабиця», комунального закладу «Маріупольський фаховий коледж культури і

мистецтв», комунального закладу фахової передвищої освіти «Полтавський фаховий коледж мистецтв імені М.В. Лисенка».

Упровадження основних результатів дослідження підтверджує їх прикладну значущість для формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

Структура та зміст дисертації, її завершення та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Дисертаційна робота Вороненкової Т.О. охоплює дослідження широкого кола питань, які знайшли відображення у відповідній структурі та змісті. Дисертація має традиційну структуру та складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 160 сторінках. Список використаних джерел нараховує 314 найменувань.

У Вступі обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів.

У першому розділі – «Теоретичні засади формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва» - проаналізовано сутність та характеристики дефініцій «комунікація», «комунікативна компетентність», «комунікативна компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва» у науковому, психологічному, лінгвістичному та педагогічному колах.

Кваліфіковано розглянуто формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва як актуальну педагогічну проблему; окреслено, критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-комунікативний), показники та рівні сформованості (високий, низький, середній) комунікативної компетентності у здобувачів коледжів мистецтв.

Результати діагностики рівнів сформованості комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва на початку констатувального експерименту продемонстрували: за мотиваційно-

ціннісним критерієм переважають середні та низькі показники сформованості; за когнітивним – домінують середні показники рівня сформованості комунікативної компетентності, а високі виявлені у незначній кількості; за діяльнісно-комунікативним критерієм переважають середні показники.

У другому розділі – «Обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка педагогічної технології формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу» - розроблено та теоретично обґрунтовано педагогічну технологію підвищення ефективності формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу («Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культурологія»); упроваджено її у практику навчання у коледжах мистецтв та доведено її ефективність.

Представлена технологія формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва має структуру: цільовий блок (мета та завдання педагогічної технології); теоретичний блок (наукові підходи та принципи); організаційно-змістовний блок (форми, методи та засоби, розроблений спецкурс «Іноземна мова за професійним спрямуванням у закладах фахової передвищої освіти»); педагогічні умови; діагностично-результативний блок.

В цілому робота відповідає вимогам, дисертацію можна вважати завершеною науковою працею, результати якої характеризуються науковою новизною та розв'язують конкретне наукове завдання – формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтв у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

Повнота викладу результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях

Наукові положення та висновки дисертаційної роботи Вороненкової Т.О. достатньо повно відображені у 15 публікаціях (з них 13 – одноосібно), зокрема, 4 статті в наукових фахових виданнях України; 1 у

зарубіжному науковому виданні; 9 у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій; 1 розділ у зарубіжній колективній монографії (Рига).

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Зазначене вище дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають важливе теоретико-методичне і практичне значення для педагогічної освіти. Високо оцінюючи дослідження Вороненкової Т.О. в цілому, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Авторкою роботи виокремлено три компоненти комунікативної компетентності педагога музиканта, що потребують першочергового формування у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу, це когнітивний, діяльнісний та мотиваційно-ціннісний. Недостатньо обґрунтовано, чому саме ці компоненти є пріоритетними у комунікативному розвитку фахівців музичного мистецтва та чи дозволяють вони всебічно враховувати індивідуальні особливості кожного студента, адже комунікативні уміння базуються в тому числі і на особистісних якостях.
2. На нашу думку було б бажано додати у порівняльному аспекті та більш чітко розмежувати тлумачення поняття «позитивне середовище взаємодії» і поняття «аксіосфера», підкресливши значення кожного для музично-педагогічної освіти в контексті комунікативних процесів.
3. Дисертантка, серед дисциплін гуманітарного циклу, у процесі вивчення яких здійснюється формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва, обирає такі: іноземна мова за професійним спрямуванням, українська мова за професійним спрямуванням та культурологія. Поняття «комунікативна компетентність» розглядається також у курсі етики, культура і техніка українського мовлення, які, на нашу думку, теж варто було додати до цього переліку, оскільки вони містять потужний комунікативний потенціал.

4. Розкриваючи теоретичні та практичні засади дослідження вважаємо, що доцільним було б розмістити у тексті дисертації, зокрема у параграфі 2.2 деякі фрагменти навчальних занять з використанням освітніх інноваційних технологій з метою формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У цілому викладені зауваження не зменшують теоретичного та практичного значення результатів дисертаційного дослідження, яке є цілісним, завершеним науковим доробком, що характеризується широтою методологічних підходів, чіткою структурованістю розділів, логічністю викладу матеріалу, повнотою висвітлення основних положень у публікаціях. Висновки дисертації відповідають завданням, чітко сформульовані, послідовні, змістовні та відображають їх основний зміст.

Загальні висновки

Отже, дисертаційна робота «Формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (зі змінами) (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023), а також відповідає вимогам пунктів 9-18 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167) (зі змінами), а її авторка – Вороненкова Тетяна Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

докторка педагогічних наук,
професорка кафедри теорії та
методики постановки голосу
факультету мистецтв імені А. Авдієвського
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

С.М. Проворова
Реш. кан. вк. 11/11

